

que sol correspondre al catàleg d'una exposició. Potser és per això que en els capítols més genèrics s'eviten el debat i la clarificació conceptuals, així com les referències bibliogràfiques —quan no resulten escasses van molt específicament referides a la producció objectual de la primera part del títol, «el llibre català», i deixen massa de banda la segona, «en temps del Modernisme». Això fa que l'obra acabi tancant l'àmbit examinat en lloc d'obrir-lo a la resta del Modernisme. Dins el relat historiogràfic que podria fer de marc general, resulta confusa la qualificació d'Esteticisme per a un moment previ al Modernisme i uns fenòmens que no s'expliquen en funció de la ideologia esteticista modernista. El mateix Trenc apunta amb encertada precisió l'error de la plena identificació entre Modernisme català i Art Nouveau europeu (p. 58), però no en desenvolupa la diferenciació. Es deixa de banda l'impacte fonamental que deuria tenir el prerafaelitisme en la concepció del llibre il·lustrat d'Alexandre de Riquer —i segurament en les recuperacions gòtiques d'altres il·lustradors i tipògrafs. O bé és directament un error qualificar de «novelles naturalistes» *Els sots feréstecs* i *Les multituds* (p. 64) i de «poeta decadentista» Rafael Nogueras Oller (p. 73).

Dit sigui només per remarcar que *El llibre català en temps del Modernisme* aporta, a partir de la magnífica iniciativa de l'exposició homònima, la documentació necessària d'una part no prou explorada i divulgada de la història del Modernisme i els seus precedents, que, en canvi, n'és imprescindible; i que, ara, sobretot gràcies a la persistència de Trenc, coneixem millor i podem desenvolupar encara més dins el seu context global. Som davant d'un llibre necessari, bell i honest que il·lumina aspectes essencials per a la plena comprensió del Modernisme.

Història de la literatura catalana (VI). Literatura contemporània (II)
Modernisme. Noucentisme. Avantguardes

ENRIC IBORRA

IES Lluís Vives València

iborraenric@laserpblanca.com

D. A. (2020): Diversos autors, *Història de la literatura catalana*, vol. VI, Àlex Broch (dir.), *Literatura contemporània (II). Modernisme. Noucentisme. Avantguardes*, Jordi Castellanos i Jordi Marrugat (dirs.), Barcelona: Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino, Ajuntament de Barcelona.

Continua amb bon ritme la publicació de la *Història de la literatura catalana* que estan editant plegats el Grup Enciclopèdia Catalana, l'Editorial Barcino i l'Ajuntament de Barcelona. El 2020 n'ha aparegut el volum que fa sis amb el títol de *Literatura contemporània (II) Modernisme. Noucentisme. Avantguardes*. Dels

dos volums restants, el setè abastarà des dels anys trenta fins al 1959, any de la mort de Carles Riba. El vuitè i últim previst arribarà fins al 2010 o 2012, tot i que s'està considerant la possibilitat d'un novè.

El sisè volum ha estat dirigit per Jordi Marrugat, que ha continuat la tasca del traspasat Jordi Castellanos. En unes declaracions a *La Vanguardia* Marrugat assenyalava que «hem volgut que quedés clar com s'articula una cultura nacional dins del context internacional, en què la literatura ocupava el lloc central» (MARRUGAT 2020). A hores d'ara ha quedat ben establert que el Modernisme va assentar les bases d'una cultura nacional moderna, sobre les quals es va desenvolupar la literatura catalana posterior. Un exemple d'aquesta sincronització amb la literatura europea van ser les avantguardes, que els autors catalans van col·laborar a desenvolupar des de la pròpia especificitat nacional en contacte amb artistes d'arreu d'Europa. Per als autors d'aquest volum, l'avantguarda no s'oposa al Noucentisme, ni, menys encara, al Modernisme, sinó que va reprendre l'impuls modernitzador de tots dos. A més, les poètiques i les trajectòries d'aquests tres moviments s'encavalquen en el temps.

Com recorda Marrugat en el pròleg, l'articulació historiogràfica del Modernisme, Noucentisme i les avantguardes no es va iniciar fins a la revisió completa que en va plantejar Joaquim Molas als anys seixanta. D'aquí van sorgir les investigacions sobre el Modernisme del mateix Molas, les reorientacions de Joan-Lluís Marfany i els estudis de Jordi Castellanos, que es van consolidar en el volum vuitè de la *Història de la literatura catalana* dirigida per Molas. La construcció historiogràfica del Noucentisme va seguir un procés semblant. Jordi Marrugat remarca que aquest volum VI «deriva de les darreres aportacions d'aquesta tradició acadèmica [...], l'actualitza, en varia alguna perspectiva, hi fa noves aportacions i algunes modificacions. No la contradiu ni l'anul·la. Tanmateix, l'articula per primera vegada en una explicació de conjunt completa i clarament delimitada que incorpora les avantguardes a les dinàmiques nacionals de Modernisme i Noucentisme» (p. 15). Els col·laboradors d'aquest volum provenen del nucli inicial d'investigadors formats per Molas i, en especial, de l'escola creada per Castellanos. Qualsevol lector pot comprovar que segueixen molt de prop els volums vuitè i novè de la *Història* dirigida per Molas.

Igual que en els volums apareguts anteriorment, en aquest es combinen els capítols que tracten globalment el període estudiat amb uns altres centrats en un únic autor. En el primer bloc hi ha «El Modernisme: la construcció del camp literari català», de Margarida Casacuberta, que signa també «La poesia modernista»; «El teatre» (Enric Gallén), «La novel·la i la narrativa breu modernistes» (Jordi Castellanos i Margarida Casacuberta), «El Noucentisme» (Josep Murgades), «La poesia noucentista» (Marc Comadran), «Assaig i noucentisme» (Josep Murgades), «La narrativa durant el Noucentisme» (Antoni Isarch) i «La literatura catalana i les avantguardes» (Jordi Marrugat). Hi ha cinc capítols sobre cinc autors: «Joan Maragall» (Lluís Quintana i Ignasi Moreta), «Santiago Rusiñol» (Margarida Casacuberta), «Victor Català» (Margarida Casacuberta), «Eugeni d'Ors» (Jo-

sep Murgades) i «Josep Carner» (Jordi Marrugat). Alguns dels capítols «globals», però, són en realitat una juxtaposició de capitolets dedicats cada un a un autor, com ara el dedicat al teatre i a la novel·la i la narrativa breu modernistes. En aquest últim m'ha sorprès l'absència d'Eduard Girbal Jaume, recuperat recentment després d'un oblit inexplicable. La perplexitat augmenta perquè un dels propòsits d'aquesta *Història de la literatura catalana* és actualitzar els resultats de les últimes recerques en el camp de la literatura catalana. Com que seria poc delicat pensar que es tracta d'una badada, l'únic que se m'ocorre per a «explicar» aquesta absència és que la recuperació de Girbal Jaume s'ha dut a terme fora de l'acadèmia. Ergo, no existeix.

El lector trobarà en aquest volum bones síntesis crítiques, com ara sobre Joaquim Ruyra, o sobre *Solitud*, que en té dues, una en el capítol global i una altra en el d'autor. En el capítol sobre Joan Maragall els autors han recorregut al procediment de Leporello: *il catalogo è questo*. Classifiquen i esmenten tota la producció literària de Maragall —poesia, teatre, traduccions, prosa— amb uns apartats sobre teoria estètica, filosofia i política. En aquest repàs dels principals poemes de Maragall dediquen al «Cant espiritual» un paràgraf de nou línies. Es limiten a resumir-lo, sense fer justícia ni a la seua complexitat ni a la seua grandesa. S'enyora la lectura que en va fer Eduard Valentí, o la de Joan Fuster, que va escriure sobre aquest poema una pàgina completa de la seua *Literatura catalana contemporània*.

El capítol sobre Josep Carner és el més extens de tots els dedicats a un únic autor. Marrugat situa decididament l'obra i la personalitat literàries d'aquest escriptor en el postsimbolisme. Assenyala que Carner en va desenvolupar les nocions que el constitueixen durant el Noucentisme, nocions que van cristallitzar per primera vegada a *La paraula en el vent* i que van ser per sempre més els fonaments de la seua obra poètica. Per a Marrugat, «el postsimbolisme planteja que el poeta, per tenir lloc i sentit en el món modern, ha de parlar de manera no personal i col·lectivament; la seva obra ha de ser una cristallització formal de sentits essencials no contingents i ha d'actualitzar les veus de la tradició col·lectiva; de manera que transforma en unitat el canvi i el desordre característics del món modern. [...] A més, però, l'aspecte definidor de tota obra postsimbolista és que es construeix com un procés de coneixement de l'home i la seva experiència». Aquesta concepció determina la lectura que du a terme de l'obra poètica de Carner. Se n'ha de destacar l'anàlisi, meticulosa i profunda alhora, de l'estructura que trava de cap a cap *Poesia* (1957).

Joan Salvat-Papasseit apareix inclòs en el capítol sobre les avantguardes, com ja es feia en el volum novè de la *Història* dirigida per Molas. Salvat, per tant, és un autor avantguardista i s'abandona per inexacta la concepció d'una etapa inicial de la seua obra amb elements avantguardistes que es van dissoldre progressivament fins a desaparèixer en els últims llibres. L'inconvenient és que Marrugat no sap què fer amb els tres últims llibres de Salvat: *La gesta dels estels*, *El poema de la rosa als llavis* i *Ossa Menor*. Expeditiu, els liquida tots tres en un paràgraf de set línies.

Els tres capítols signats per Josep Murgades contrasten amb la resta. Murgades, que ha reprès els assaigs sobre el Noucentisme i sobre Eugeni d'Ors publicats en el volum novè de la *Història de la literatura catalana* de Molas, els ha refet i matisat en més d'un punt per a aquesta ocasió. A més, n'hi ha afegit un de nou, el que porta per títol *Assaig i Noucentisme*. Murgades contrasta amb la resta de col·laboradors d'aquest volum perquè escriu amb un estil marcadament personal, amb una tensió que no decau mai, com un home de lletres. Com a estudiós de la literatura, mostra una sensibilitat literària a què d'altres renunciïn d'entrada, cosa que li permet fer lectures en profunditat, no purament descriptives. És l'únic, també, que es planteja el valor literari de les obres que analitza. En el cas d'Eugeni d'Ors, per exemple, no l'estudia com un simple document, històric i literari, i en un breu apartat, modèlic per la seua concisió i penetració, indica per què val la pena llegir-lo.

En *Assaig i Noucentisme* defineix aquest gènere literari com a «no pas natural», perquè no es pot manifestar en qualsevol societat humana pel simple fet de ser-ho, és a dir, pel fet d'estar dotada de llenguatge. Per això només va poder fer la seva entrada en la segona meitat del xvi, tot i nodrir-se en part de precedents il·lustres anteriors. De la mateixa manera, analitza els condicionaments històrics i ideològics de l'assaig en l'àmbit hispànic i els condicionants lingüístics de l'assaig en l'àmbit català, i explica molt bé per què l'assaig va esdevenir, només per darre de la poesia, el gènere predilecte de la poètica noucentista. També té cura de destriar els límits de l'assaig com a gènere literari. Així, en deixa fora, per exemple, la prosa amb finalitats estrictament erudites, o els escrits en prosa resolts des d'una voluntat apologètica o doctrinària, com ara *La tradició catalana* de Torras i Bages, que Molas va incloure per a tortura del públic lector en la col·lecció de *Les millors obres de la literatura catalana*. En un pas d'*Assaig i noucentisme*, Murgades hi remarca que la crítica literària «no forçosament ha de ser el camp més propici per al conreu de l'assaig. Però sí que en constitueix sovint una de les manifestacions més habituals: a l'hora de reflectir i projectar, metareflexivament, tota aquella àmplia gamma de valors ideològics de què és feta, també, la literatura» (p. 551). Aquestes paraules es podrien aplicar perfectament a les pàgines que signa Josep Murgades en aquest volum de la *Història de la literatura catalana*.

BIBLIOGRAFIA

- MARRUGAT (2020): Jordi Marrugat, «Nova mirada en profunditat a les avantguardes, a la "Història de la literatura catalana"», *La Vanguardia*, 15.12.2020. En línia a: <<https://www.lavanguardia.com/encatala/20201215/6121034/historia-literatura-catalana-ressitua-l-avantguarda.html>>